

УДК 378:149/78;54/86

DOI: <https://doi.org/10.35774/gsip2025.01.180>

Андрій ДІДУР

аспірант

Тернопільський національний педагогічний університет

ім. Володимира Гнатюка,

Тернопіль, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-2698-2257>

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Анотація. Основною метою сучасної освітньої системи вбачається розвиток багатосторонньої особистості, що усвідомлює глибину взаємозв'язків між об'єктами дійсності та різноманітними поняттями, на основі розвиненого критичного мислення та естетичної культури. Серед основних цілей професійної педагогічної освіти значна роль відводиться формуванню педагогічної толерантності, що, окрім формування базових навичок, передбачає опанування компетенцій щодо визнання цінності та демонстрації поваги до міжсуб'єктної диференціації, відмову від примусу та бажання зміни навколишнього оточення за власним зразком. Метою статті є аналіз методичних особливостей формування педагогічної толерантності майбутніх педагогів професійної освіти засобами міждисциплінарної інтеграції. У статті розглянуто концепцію формування міжпредметних зв'язків, що володіє функціоналом інтегрованого підходу до розвитку педагогічної толерантності. Встановлено, що досліджуваний процес вимагає формування у студентів стійкого уміння адекватного взаєморозуміння, прагнення демократизації взаємин з учасниками професійного комунікаційного процесу. Закцентовано, що проєкти міждисциплінарної інтеграції виступають важливими навчальними інструментами педагогічної стратегії формування навичок життєвих компетентностей, у тому числі – толерантності та професійної етики. Обґрунтовано, що сучасний освітній простір вимагає від педагогів особливої уваги до концепції культури толерантності, пошуку шляхів її розвитку, розроблення та адаптації інноваційних технологій та методик. Доведено, що

© Андрій Дідур, 2025

ефективне застосування потенціалу інтегрованих занять сприяє оптимізації пізнавальної діяльності, поступу критичного мислення та стійкому розвитку естетичного світобачення, що в синергії забезпечує успішне формування педагогічної толерантності в процесі здобуття професійної педагогічної освіти.

Ключові слова: педагогічна толерантність, міжпредметні зв'язки, між-дисциплінарна інтеграція, професійна підготовка, професійна компетентність, адаптація.

Andrii DIDUR

PhD student

Ternopil Volodymyr Hnatiuk

National Pedagogical University

Ternopil, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-2698-2257>

METHODOLOGICAL FEATURES OF FORMATION OF PEDAGOGICAL TOLERANCE OF FUTURE VOCATIONAL TEACHERS BY MEANS OF INTERDISCIPLINARY INTEGRATION

Abstract. The main goal of the modern educational system is seen as the development of a multifaceted personality, aware of the depth of relationships between objects of reality and various concepts, based on developed critical thinking and aesthetic culture. Among the main goals of professional pedagogical education, a significant role is given to the formation of pedagogical tolerance, which, in addition to the formation of basic skills, involves mastering competencies in recognizing the value and demonstrating respect for intersubject differentiation, refusing coercion and the desire to change the environment according to one's own model. The purpose of the article is to analyze the methodological features of the formation of pedagogical tolerance of future teachers of professional education by means of interdisciplinary integration. The article considers the concept of the formation of interdisciplinary connections, which has the functionality of an integrated approach to the development of pedagogical tolerance. It is established that the studied process requires the formation of a stable skill of adequate mutual understanding in students, the desire to democratize relations with participants in the professional communication process. It is emphasized that interdisciplinary integration projects are important educational tools of the pedagogical strategy for the formation of life skills, including tolerance and professional ethics. It is substantiated that the modern educational space requires teachers to pay

special attention to the concept of a culture of tolerance, to find ways to develop it, and to develop and adapt innovative technologies and methods. It has been proven that the effective use of the potential of integrated classes contributes to the optimization of cognitive activity, the advancement of critical thinking and the sustainable development of an aesthetic worldview, which in synergy ensures the successful formation of pedagogical tolerance in the process of obtaining professional pedagogical education.

Keywords: pedagogical tolerance, interdisciplinary connections, interdisciplinary integration, professional training, professional competence, adaptation.

Постановка проблеми. Сучасне освітнє середовище передбачає імплементацію інноваційних підходів та інструментів, які дають змогу інтенсифікувати позитивну мотивацію здобувачів освіти щодо оволодіння новими вміннями, навичками та знаннями. Зазначене вимагає від педагога стійкої сформованості концепції педагогічної толерантності, що забезпечує ефективну взаємодію в між учасниками освітнього процесу.

Зазначене зумовлює актуалізацію проблематики методичного забезпечення досліджуваного процесу. Окрім того, особливої ваги на сьогодні набувають тенденції розвитку естетичної культури майбутніх педагогів, їх професійної етики. У даному контексті значущості здобуває потенціал використання знань з однієї навчальної дисципліни в рамках іншої. При ефективному методологічному забезпеченні навчального процесу запропонований підхід може стати прогресивним проривом в розвитку концепції підвищення якості освіти, розвитку її в напрямку інноваційності та компліментарності запитам соціуму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання практичного використання засобів міждисциплінарної інтеграції для формування педагогічної толерантності майбутніх педагогів професійної освіти знаходять відображення у результатах наукових напрацювань низки сучасних дослідників. Зокрема, в працях [Romijn та ін., 2021; Magee та ін., 2022] досліджено варіативність практичного інструментарію міжпредметної взаємодії в аспектах формування професійної етики.

Інші учені [Huang & Cornell, 2021; Yang та ін., 2019] аналізують новітню векторність методології міжпредметної інтеграції в контексті формування креативності та критичного мислення, що слугують передумовами формування стійкої педагогічної етики. На продовження, М. Ramírez-Montoya та ін. (2021) досліджують можливості залучення інноваційних рішень інформаційно-комунікаційних технологій до навчального процесу.

Специфіку досліджуваному процесу надає сучасна система цінностей молодого покоління. Як переконують учені [Huang & Cornell, 2021; Lysenko та ін., 2020], сукупність сформованих якостей суттєво впливає на моральну спрямованість особистості педагога професійної освіти, а ціннісні орієнтації детермінуються конкретними формами життєдіяльності. Тобто, цілеспрямований вплив міжпредметної інтеграції, з позиції автора, може

чинити синергійний вплив на формування ціннісної основи особистості, у тому числі, в контексті формування педагогічної толерантності.

Структурно-функціональна модель процесу формування педагогічної толерантності педагогів професійного навчання аналізується в роботах окремих зарубіжних учених [Nagima та ін., 2023; Abdrakhman та ін., 2022; Gutu & Boghian, 2019]. Водночас, питання методичного підґрунтя процесу, що передбачає залучення засобів міждисциплінарної інтеграції, переважно, досліджені фрагментарно, що актуалізує тематику даного дослідження.

Метою дослідження є аналіз методичної основи застосування засобів міждисциплінарної інтеграції задля формування педагогічної толерантності майбутніх педагогів професійної освіти.

Виклад основного матеріалу. Залученню потенціалу засобів міждисциплінарної інтеграції у досліджуваний процес сприяє стрімка глобальна інтеграція освітнього простору. Головним завданням сучасної освітньої концепції стає всебічний розвиток особистості, яка володіє високим рівнем професійної етики, естетичним світобаченням, вдосконаленим психологічним устроєм [Волощук, 2020].

Предметна фрагментарність призвела до унеможливлення застосування отриманих знань поза межами навчальної дисципліни, водночас як сучасне суспільство прагне до всебічного розвитку та інтегрованості. Зазначене особливо актуальне в межах майбутньої фахової діяльності педагогів професійної освіти.

З-поміж основних методичних принципів формування педагогічної толерантності майбутніх педагогів професійної освіти засобами міждисциплінарної інтеграції варто зацентрувати наступні:

- формування ефективного міждисциплінарного освітнього середовища в процесі професійної освіти;
- ідентифікація значущих міждисциплінарних зв'язків для трансферу в освітній процес у контексті здобуття навичок педагогічної толерантності;
- трансфер інноваційних технологій для формування міждисциплінарних методологічних цільових кейсів;
- поєднання різних форм, методів та інструментів освітнього процесу в контексті формування компетенцій з педагогічної толерантності;
- мотивування здобувачів освіти до толерантного розв'язання квазіпрофесійних завдань.

Власне, методологія формування педагогічної толерантності включає наступні етапи:

- 1) попередня ідентифікація основних проблем та викликів в досліджуваній сфері;
- 2) формування методологічних та теоретичних принципів;
- 3) ідентифікація основних завдань та загальної мети процесу;

4) формування педагогічної моделі міждисциплінарної інтеграції, з виокремленням системних взаємозалежностей, виділенням основних параметрів та відповідних критеріїв їх оцінки;

5) інтеграція моделі до освітнього процесу на основі принципів послідовності та системності;

6) інтерпретація результатів застосування моделі, визначення вузьких місць та шляхів вдосконалення концепції.

Загальним методологічним принципом феномену толерантності є позиція гуманізму та людиноцентризму. Загальновідомо, що будь-яка психічна діяльність людини пов'язана із базовими асоціаціями, котрі формуються у мозку та поєднуються між собою в складніші асоціативні ряди та системи [Nagima та ін., 2023].

Із огляду на це, міждисциплінарні асоціації уможливають гармонійний розвиток системного мислення майбутніх педагогів професійної освіти. Реалізація міжпредметних зв'язків стимулює їх до безперервного вдосконалення засвоєних знань, опанування нових навичок та компетенцій, а також прагнення практичного використання отриманого досвіду.

Ще однією важливою умовою ефективного розвитку навичок педагогічної толерантності є трансформація позиції педагога до самого себе як єдиного вірного джерела інформації. Згідно з вимогами сучасної освітньої концепції, педагог повинен займати позицію, за якої стимулює продукування здобувачами освіти думок, відмінних від власних. Мета педагогічної діяльності, при цьому, вбачається у опануванні студентами умінь ефективного опрацювання інформації, позиціонуючи дефініцію критичного типу мислення як самостійне, індивідуальне утворення.

Завдання педагога, при цьому, вбачається у формуванні превентивної можливості для неквапливого формулювання відповіді студентом. Орім того, педагог повинен нівелювати стереотипні переконання щодо залучення до навчального процесу різноманітних гаджетів [Tangirov, 2022]. Інтернет на сьогодні позиціонується зручним і максимально повним джерелом знання.

Інтеграція інноваційних навчальних методик модульного, дистанційного, змішаного навчання сприятиме розвитку креативності та мотивуватиме до індивідуалізації освітнього процесу. Зокрема, можуть бути успішно використані такі методи, як: метод «спроб і помилок», що мотивує до самостійного пошуку відповідей на проблемні питання; взаємонавчання у процесі спільного розв'язання поставлених задач; залучення світового досвіду шляхом відвідування виставок, проєктів тощо онлайн; використання інноваційних цифрових онлайн-ресурсів, освітніх майданчиків, мобільних додатків.

Ефективність процесу вбачається досяжною лише у разі застосування комплексного методичного підходу, що синергізує традиційну методологію, інноваційні рішення та створення сприятливого психологічного середовища в межах середовища професійної педагогічної освіти [Sokol та ін., 2021]. При цьому, педагог повинен володіти адаптивністю, не скутою догмами, що

дозволяє інтенсифікувати процес опанування навичок критичного мислення та естетичної культури.

На основі вищезазначеного варто виділити основні компоненти методичної основи застосування засобів міждисциплінарної інтеграції в контексті фокусу формування педагогічної толерантності майбутніх педагогів професійної освіти:

- мотиваційна складова [усвідомлення необхідності в апгрейді цільових педагогічних технологій];

- змістовно-процесуальна складова [педагогічно-методологічне підґрунтя інтеграції на різних етапах навчальної діяльності];

- конструктивна складова [практико-орієнтована навчальна концепція].

Вбачається за доцільне запропонувати диференціацію рівнів формування педагогічної толерантності майбутніх педагогів професійної освіти засобами міждисциплінарної інтеграції:

- 1) загально-користувальницький, що передбачає опанування компетенцій щодо визнання цінності та демонстрації поваги до міжсуб'єктної диференціації, відмову від примусу та бажання зміни навколишнього оточення за власним зразком;

- 2) загально-педагогічний, що передбачає усвідомлене формування у студентів стійкого уміння адекватного взаєморозуміння, прагнення демократизації взаємин з учасниками професійного комунікаційного процесу;

- 3) предметно-орієнтований, котрий передбачає оптимізацію вузько-профільної професійної діяльності педагога на основі критичного мислення та естетичного світобачення, що в синергії забезпечує успішне практичне виявлення педагогічної толерантності в процесі майбутньої професійної діяльності.

Методологічні основи формування педагогічної толерантності майбутніх педагогів професійної освіти вимагають трансферу цифрових та інтерактивних педагогічних засобів. Останні дозволяють розширити функціонал освітнього процесу в контексті цифрових компетенцій, навичок критичного аналізу інформації, формування комунікаційної компетентності, навичок створення власної індивідуалізованої стратегії педагогічної толерантності у професійному середовищі.

Висновки. Сучасний освітній простір вимагає від педагогів особливої уваги до концепції культури толерантності, пошуку шляхів її розвитку, розроблення та адаптації інноваційних технологій та методик. Проекти міждисциплінарної інтеграції виступають важливими методичними інструментами педагогічної стратегії розвитку педагогічної толерантності майбутніх педагогів професійної освіти. Ефективне застосування потенціалу інтегрованих занять сприяє оптимізації пізнавальної діяльності, поступу критичного мислення та стійкому розвитку естетичного світобачення.

Педагогічна толерантність передбачає опанування компетенцій щодо визнання цінності та демонстрації поваги до міжсуб'єктної диференціації, відмову від примусу та бажання зміни навколишнього оточення за власним

зразком. Досліджуваний процес вимагає формування у студентів стійкого уміння адекватного взаєморозуміння, прагнення демократизації взаємин з учасниками професійного комунікаційного процесу.

У статті доведено, що ефективне застосування потенціалу засобів міждисциплінарної інтеграції сприяє оптимізації пізнавальної діяльності, поступу критичного мислення та стійкому розвитку естетичного світобачення, що в синергії забезпечує успішне формування педагогічної толерантності в процесі здобуття професійної педагогічної освіти.

Література

1. Abdrakhman G., Issabekova G., Kudabayeva P. Multiculturalism As A Pedagogical Category Of Integrative-Modular Approach. *Education Journal for Educators, Teachers and Trainers*. 2022. №13[1]. pp. 126–140. DOI: 10.47750/jett.2022.13.01.015
2. Gutu V., Boghian I. A Bidimensional Psycho-pedagogical Model for Tolerance Education. *Romanian Journal for Multidimensional Education/ Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2019. №11[4].
3. Huang F., Cornell D. Teacher Support for Zero Tolerance Is Associated With Higher Suspension Rates and Lower Feelings of Safety. *School Psychology Review*. 2021. №50[2]. Pp. 388–405. DOI: 10.1080/2372966X.2020.1832865
4. Lysenko N., Shtefan L., Kholodniak O. Teaching tolerance at school: the experience of modern French education system. *Journal of Liberty and International Affair*. 2020. №6[1]. pp. 129–138. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=853345>
5. Magee M., Kuijpers M., Runhaar P. How vocational education teachers and managers make sense of career guidance. *British Journal of Guidance & Counselling*. 2022. №50[2]. pp. 273–289. DOI: 10.1080/03069885.2021.1948970
6. Nagima B., Saniya N., Gulden Y., Saule Z., Aisulu S., Nazigul M. Influence of Special Learning Technology on the Effectiveness of Pedagogical Ethics Formation in Future Teachers. *Journal of Education and E-Learning Research*. 2023. №10[1]. pp. 1–6. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1381273>
7. Ramírez-Montoya M.S., Andrade-Vargas L., Rivera-Rogel D., Portuguese-Castro M. Trends for the Future of Education Programs for Professional Development. *Sustainability*. 2021. №13[13]. <https://doi.org/10.3390/su13137244>
8. Romijn B., Slot P., Leseman P. Increasing teachers' intercultural competences in teacher preparation programs and through professional development: A review. *Teaching and Teacher Education*. 2021. №98. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2020.103236>
9. Sokol, M., Galyna, R., Khrystyna, S., Hvozdyak, O., Violetta, G., Svitlana, I. Tolerance in the communicative culture of modern educational manager.

- Propósitos y representaciones*. 2021. №9[2]. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=8108857>
10. Tangirov E. S. Mechanisms of educational study of students on the basis of modern pedagogical technologies. *Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development*. 2022. №4. pp. 247–250. <https://sjird.journalspark.org/index.php/sjird/article/view/108>
 11. Волощук І. А. Розвиток толерантних якостей майбутніх вчителів в системі фахової підготовки. *Науковий вісник Львівської академії*. 2020. №7. С. 20–25. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sbfasps_2020_7_4.
 12. Yang C., Xie L., Qiao S., Yuille A. L. Training Deep Neural Networks in Generations: A More Tolerant Teacher Educates Better Students. *Proceedings of the AAAI Conference on Artificial Intelligence*. 2019. №33[01]. pp. 5628–5635. <https://doi.org/10.1609/aaai.v33i01.33015628>

References

1. Abdrakhman G., Issabekova G., Kudabayeva P. Multiculturalism As A Pedagogical Category Of Integrative-Modular Approach. *Education Journal for Educators, Teachers and Trainers*. 2022. №13[1]. pp. 126–140. DOI: 10.47750/jett.2022.13.01.015 (in English).
2. Gutu V., Boghian I. A Bidimensional Psycho-pedagogical Model for Tolerance Education. *Romanian Journal for Multidimensional Education/ Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2019. №11[4] (in English).
3. Huang F., Cornell D. Teacher Support for Zero Tolerance Is Associated With Higher Suspension Rates and Lower Feelings of Safety. *School Psychology Review*. 2021. №50[2]. Pp. 388–405. DOI: 10.1080/2372966X.2020.1832865 (in English).
4. Lysenko N., Shtefan L., Kholodniak O. Teaching tolerance at school: the experience of modern French education system. *Journal of Liberty and International Affair*. 2020. №6[1]. Pp. 129–138. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=853345> (in English).
5. Magee M., Kuijpers M., Runhaar P. How vocational education teachers and managers make sense of career guidance. *British Journal of Guidance & Counselling*. 2022. №50[2]. Pp. 273–289. DOI: 10.1080/03069885.2021.1948970 (in English).
6. Nagima B., Saniya N., Gulden Y., Saule Z., Aisulu S., Nazigul M. Influence of Special Learning Technology on the Effectiveness of Pedagogical Ethics Formation in Future Teachers. *Journal of Education and E-Learning Research*. 2023. №10[1]. Pp. 1–6. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1381273> (in English)
7. Ramírez-Montoya M.S., Andrade-Vargas L., Rivera-Rogel D., Portuguese-Castro M. Trends for the Future of Education Programs for Professional

- Development. *Sustainability*. 2021. №13[13]. <https://doi.org/10.3390/su13137244> (in English).
8. Romijn B., Slot P., Leseman P. Increasing teachers' intercultural competences in teacher preparation programs and through professional development: A review. *Teaching and Teacher Education*. 2021. №98. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2020.103236> (in English).
 9. Sokol, M., Galyna, R., Khrystyna, S., Hvozdyak, O., Violetta, G., Svitlana, I. Tolerance in the communicative culture of modern educational manager. *Propósitos y representaciones*. 2021. №9[2]. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=8108857> (in English).
 10. Tangirov E. S. Mechanisms of educational study of students on the basis of modern pedagogical technologies. *Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development*. 2022. №4. Pp. 247–250. <https://sjird.journalspark.org/index.php/sjird/article/view/108> (in English).
 11. Voloshchuk I. A. Rozutok tolerantnuh jakostej majbytnih vchuteliv sustemi fahovoji pidgotovku [Development of tolerant qualities of future teachers in the system of professional training]. *Naykovui visnuk Ljotnoji akademiji*. 2020. №7. Pp. 20–25. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sbfasps_2020_7_4 (in Ukrainian).
 12. Yang C., Xie L., Qiao S., Yuille A. L. Training Deep Neural Networks in Generations: A More Tolerant Teacher Educates Better Students. *Proceedings of the AAAI Conference on Artificial Intelligence*. 2019. №33[01]. Pp. 5628–5635. <https://doi.org/10.1609/aaai.v33i01.33015628> (in English).